

10. *Фостер Л.* Мир материалов и технологий. Нанотехнологии. Наука, инновации и возможности. – М. : Техносфера, 2008. – 352 с.

Касьянов Д. В. Разработка и внедрение нанотехнологий в инновационной модели экономики.

В статье разработка и внедрение нанотехнологий рассматриваются в контексте инновационного развития страны.

Ключевые слова: цивилизация, нанотехнологии, инновация.

Kasyanov D. V. Development and implementation of nanotechnology in innovative economic model.

In this article the development and implementation of nanotechnology are considered in the context of the innovative development of the country.

Keywords: civilization, nanotechnology, innovation.

Колотило М. О.

**ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ІДЕЇ УНІВЕРСИТЕТУ
В СОЦІАЛЬНО-ІСТОРИЧНІЙ ПЕРСПЕКТИВІ**

У статті проведено аналіз соціально-історичного становлення ідеї університету з часів зародження перших інституцій вищої освіти до сучасності. Увага акцентована на розгляді сучасних провідних моделей університету. Запропоновано авторський погляд на ідею університету, яку має втілювати в життя ця інституція освіти в умовах сучасної світової кризи.

Ключові слова: ідея університету, класичний університет, сучасний університет, глобалізація, ситуація постмодерну, культуро відповідність.

Нині система освіти є своєрідним дзеркалом, в якому відбиваються всі протиріччя сучасної епохи. У ході світових глобалізаційних процесів значним чином було трансформовано знання, оскільки його виробництво відбувається лише тоді, коли завчасно відомо, що воно буде затребуваним та ефективним. Таким чином змінюється і навчальне знання, що пропонують заклади вищої освіти в цілому та університети зокрема. У соціально-історичному контексті ідея університету як місця акумулювання та поширення знань, пошуку істини та формування наукового пізнання зіткнулася з ідеєю університету як простору для бізнесу та підприємництва.

Відомо, що університет упродовж восьми століть свого розвитку

був спільнотою, яка єднала всіх своїх членів передусім духовно і пропагувала наукове пізнання. Університет розглядали насамперед як охоронця і ретранслятора скарбниці знань. Натомість немилосердна логіка споживацтва породила ідею “блискучої освіти”, побудовану на ідеалі найефективніших, “ходових” знань, які можна здобути за досить короткий термін. Закономірним стає питання про те, чи відповідає подібна ідея сутності самого університету, його культуротворчому та цивілізаційному началу?

Для вирішення цього питання, а також формування нового бачення ідеї сучасного університету необхідним є філософське осмислення феномену ідеї університету в соціально-історичній перспективі від часів зародження цієї освітньої інституції до сучасності.

Яскравим свідченням актуальності розгляду історичного поступу ідеї університету є суттєвий доробок знаної плеяди зарубіжних та вітчизняних науковців у різних сферах гуманістики. Серед зарубіжних науковців слід відзначити праці В. фон Гумбольдта (“Про внутрішню та зовнішню організацію вищих наукових закладів у Берліні”), Г. Гадамера (“Ідея Університету – вчора, сьогодні, завтра”), К. Ясперса (“Ідея Університету”), М. Гусаковського, Р. Барнетта (“Осмислення університету”), Х. Огтега-і-Гассета, Ю. Хабермаса (“Ідея Університету. Процеси навчання”), Я. Пелікана (“Ідея Університету: переосмислення”), М. Квек (“Університет і держава: вивчення глобальних трансформацій”) та інших. Проблемою історичного становлення ідеї університету, а також питанням трансформації вітчизняної системи вищої освіти в реаліях сучасного глобалізованого суспільства займаються В. Андрущенко (“Теоретико-методологічні засади модернізації вищої освіти в Україні на рубежі століть”), В. Кремінь (“Освіта і наука України. Шляхи модернізації”), М. Згуровський (“Точка біфуркації для України”, “Дослідницькі університети: шанс для Європи”), М. Зубрицька (“Філософський дискурс ідеї Університету: в складних лабіринтах пошуку істини”), М. Поляков, В. Савчук (“Класичний Університет: еволюція, сучасний стан, перспективи”), Н. Дем’яненко (“Світова інтерпретація ідеї університету: методологія, теорія, досвід реалізації”) та інші. Досить актуальним і дискусійним нині залишається питання формування нової ідеї університету, а, відповідно, і його місії, яка б відповідала проблемам та запитам сучасного соціуму. Саме в цьому векторі й було здійснено спробу окреслити абрис сучасного університету.

Метою написання запропонованої статті є філософське осмислення соціально-історичних витоків поставання ідеї університету

від Античності до сучасності, а також представлення авторського погляду на ідею університету в реаліях сучасного кризового стану суспільства.

Основними завданнями цього дослідження є такі: провести історичний аналіз становлення ідеї університету; дослідити основні етапи розвитку ідеї університету та означити провідні тенденції, що були властиві йому в конкретну історичну епоху; дослідити погляди провідних науковців з питань філософії освіти на призначення університету в суспільстві; розглянути провідні моделі сучасного університету; сформулювати авторське бачення ідеї університету в умовах сьогоденної кризової ситуації

Ранні погляди в філософському осмисленні ідеї вищої освіти слід шукати в працях античних мудреців Платона, Антисфена, Аристотеля. У працях філософів, зокрема, зазначено, що заклади вищої освіти мали перебувати під безпосереднім патронатом держави, а у відборі на навчання потрібно враховувати як розумові й фізичні здібності, так і статус особи. Початком своєї реалізації ідея вищої освіти завдячує трьом центрам: Афінам, де вперше було обґрунтовано ідею “правильної” освіти, встановлено технічні й моральні основи освітньої діяльності; Олександрії, де на базі Музейона і Бібліотеки готували викладачів різних рівнів; Риму, який започаткував професійну освіту, увів у європейський культурний обіг вищу юридичну школу [3, 43-44].

Відомо, що перші університети класичного зразка виникають у Європі в добу Середньовіччя. За влучним виразом П. Уварова, “університет – це дар, котрий Високе Середньовіччя дало Європі Нового часу” [7, 18]. Підвалини європейської університетської освіти було закладено Болонським університетом (1119), а потім Неапольським (1224), Римським (1303), в Англії – Оксфордським (XII ст.), Кембриджським (1202), у Франції – Монпельєським (1180), Паризьким (1240) університетами [1, 61].

Від початку визначилося декілька типів університетів. З організаційної точки зору, а також щодо світської чи релігійної орієнтації змісту навчання традиційно розрізняють болонську і паризьку моделі. Перша (переважно світська) характеризувалася домінуванням студентської гільдії, що впливала на зміст навчальних дисциплін і вибори професорів на контрактній основі. Паризька (теологічної спрямованості) відзначалася переважанням магістерської гільдії. У цілому в історії вищої освіти відомі різні моделі організації університетського життя – від найширшої автономії до прямого правління з боку державних або інших патрунующих органів.

За своїм змістом ці тенденції у вищій освіті, характерні для доби Середньовіччя, визначають подальші філософські розвідки науковців-освітян не на одне століття вперед, оскільки питання, поставлені середньовічними філософами стосовно призначення університету, не втрачають своєї актуальності й донині.

У добу Відродження значно посилився вплив університетів на розвиток суспільних ідей, філософської думки, науки й культури. Цей період позначився також найбільшою кількістю новозаснованих вищих шкіл у Європі: Празького (1348), Краківського (1364), Віденського (1365), Гейдельберзького (1386), Лейпцігського (1409), Вюттенберзького (1502), Кьонігсберзького (1544) та інших університетів [1, 63].

З початком Нового часу (XVI ст.) поширюється паризька модель організації університету, однак тепер вона набуває трьох форм: університет викладачів, базований на системі факультетів із централізованим навчанням, де викладачі групувалися за дисциплінами і присуджуваними ступенями, а структура була зорієнтована на підготовку спеціалістів; колегіальний або тьюторський університет, в якому навчання децентралізувалося, існували численні об'єднання магістрів і студентів, організовані в тому числі й для повсякденного проживання. Проміжна модель (коледж-університет) поєднувала переваги централізованої організації і системи коледжів, як правило невеликих, що спрощувало контроль за студентами і навчальним процесом. Порівняно з середньовічним університетом Нового часу став більшою мірою навчальним, ніж науковим центром, котрий здійснював підготовку в галузях права і медицини [1, 63].

На основі європейських університетів з'явилися організаційні форми, в яких функціонувала і розвивалася європейська наука. У XVII ст. було засноване Лондонське королівське товариство, відкрито Паризьку академію наук. Європейська традиція, таким чином, йшла від університетів до специфічних організаційних форм наукового співтовариства.

Отже, можна стверджувати, що в епоху Відродження, а за тим і Нового часу, у дискурсі стосовно призначення університету та того знання, яке воно має транслювати в суспільство, простежується досить чітка тенденція до професіоналізації університетської освіти, до формування постаті фахівця в своїй галузі діяльності, що пов'язується не в останню чергу і з інституційним закріпленням університету насамперед як навчальної інституції, і з заснуванням великої кількості університетів з чітко окресленою спеціалізацією.

Корегування ідеї університету проходило в усі періоди його розвитку. Зокрема, починаючи з XIX століття в середовищі філософів та представників академічної спільноти розпочався новий етап в обговоренні ідеї університету, для якого було характерним багатовекторне трактування ідеї та призначення університету в суспільстві. Подальший розвиток ідеї університету вбачався вченими як у контексті розширення функцій університету, так і водночас у поглибленні професіоналізації змісту навчання, орієнтації на формування не лише носіїв ідей, а професіоналів, здатних на прийняття практичних рішень, корисних суспільству. Окрім того, активним чином дискутувалася проблема місця наукових досліджень у структурі університету.

Першою ідеєю, з якої почалося це обговорення, став університет як інституція, що дає не стільки професію, скільки життєві орієнтири, певний світогляд, тобто освіта тлумачилася насамперед як філософія життя. Подібне його розуміння було сформульоване двома оригінальними мислителями: спершу Джоном Генрі Ньюменом, а далі Хосе Ортегою-і-Гасетом.

У праці “Ідея Університету” Дж. Ньюмен пропонує наступний погляд на університет: “Університет в сенсі своєї назви проповідує викладання універсального знання” [2, 14]. Універсальність він визначає як специфічну університетську прерогативу. Також філософ розглядає особливості реалізації утилітарного та ліберального знання в рамках університету. На думку вченого, ліберальна освіта, ліберальні устремління є “вправами для душі, розуму, думки” [2, 18]. На противагу ліберальному знанню, якому мають навчати в університеті, він розрізняє корисне (або утилітарне) знання. Це знання, яке “приводить врешті-решт до того чи іншого ремесла або завершується появою механічного процесу” [2, 84]. Таке знання – прерогатива інших, ніж університет, освітніх інститутів.

Іспанський філософ XX століття Х. Ортега-і-Гасет у своїй роботі “Місія університету” розмірковує над питанням превалювання науки та наукового знання в рамках університету. Він відзначає, що сучасний для нього університет значно ускладнює професійну освіту, перебільшує роль наукового дослідження і майже повністю виключає транслявання культури. А саме останнє і є його провідним завданням. Культура тут розуміється як система життєвих ідей про світ і людину, що має скеровувати людське існування в хаосі та неоднозначності життя. “Культура рятує від життєвого провалля, що дозволяє людині жити, навіть якщо її життя трагічне і зовсім безцільне. Ми, як люди, не можемо жити без ідей... ми є наші ідеї” [4, 48]. Вчений стверджує, що

“спеціалізація та професіоналізація розбивають на друзки” європейську людину, оскільки є лише вузькою сферою життя. У цій ситуації завданням університету є повернення цієї життєвої єдності шляхом відновлення трансляції культури, тобто системи життєвих ідей, якими володіє час [4, 48].

Ортега-і-Гассет і Ньюмен роблять акцент на трансляції культури і вважають її головною ідеєю університету. Більше того, університет, відповідно до їх уявлень, первинно є основним творцем культурних цінностей. Проблема сучасності полягає в тому, що університет, на жаль, втрачає свої висхідні функції: формування світогляду і продукування культурних цінностей. У зв'язку з цим виникає небезпека розмивання його сутності. Функція формування культури світогляду значною мірою відійшла до таких інститутів соціалізації, як сім'я і засоби масової інформації.

Проте аналіз тих ідей, які лягли в основу дослідження університету, виявилися б неповними без розгляду ще двох важливих фігур в історії мислення про університет: Вільгельма фон Гумбольдта та Карла Ясперса, які запропонували кожен своє, в чомусь подібне, а в чомусь радикально відмінне від інтерпретації Ньюмена та Ортега-і-Гассета філософське осмислення ідеї Університету.

Для Гумбольдта було принциповим обґрунтувати необхідність університету як місця формування певного типу особистості. Тому завданням університету стало насамперед удосконалення особистості шляхом знайомства з науковим знанням, а не експлуатація науки державою. Поряд з автономією університету відносно держави, на якій Гумбольдт наполягав, головну функцію університету він вбачав у соціалізації підростаючого покоління, натомість в інституціоналізації науки, на його погляд, полягала головна функція академії. Університет, згідно з поглядами Гумбольдта, має стати інституцією духу нації, виконуючи особливу функцію з виробництва духовних цінностей. А саме виробництво духовних цінностей має впливати з духовного виробництва, що відбувається сумісно з науковою діяльністю.

Ясперс та Гумбольдт вважали, що завданням університету є наука, але дослідження і навчання науці слугують формуванню духовного життя як відкриттю істини. Саме тому завдання – навчання, освіта (виховання) [6, 38]. Ясперс вважав, що духовне життя полягає в пошуку істини. Проте не так просто сказати, що є істина і яким чином вона стає відкритою для людства. Оскільки істину слід шукати науковим способом, то, очевидно, головним завданням університету є дослідження. Оскільки істина має бути трансльована, викладання є

другим завданням університету. Але оскільки передавання одних лише знань та умінь є недостатнім для досягнення істини, що вимагає радше духовного формування людини в цілому, то смыслом викладання та дослідження є освіта (виховання).

Розглянуті вище ідеї окреслили контури сучасних університетів, проте, як відзначають деякі дослідники, нині ми маємо справу вже не із сучасністю, а з постсучасністю, із ситуацією постмодерну. Безліч аспектів класичного культурного спадку поставлено під питання, в тому числі й той образ самого себе, який до цього був в університеті. Це дозволяє говорити про те, що ідея класичного університету в тій формі, в якій вона представлена зазначеними вище мислителями, вступає в протиріччя з навколишньою культурною ситуацією і вимагає свого досить радикального інституційного перегляду, який, власне, й намагаються здійснити деякі постмодерністські філософи та теоретики освіти. Однією з ключових фігур цієї новітньої інтерпретації ідеї університету є англійський дослідник Рональд Барнет, який у своїй інаугураційній лекції “Осмислення університету”, прочитаній 25 жовтня 1997 року в Інституті освіти Лондонського університету, намагається описати новий стан університету в ситуації постмодерну. Перша теза Барнетта звучить радикально: “Західний університет помер” [7, 97]. Проте багатомісячна історія існування університету є яскравим свідомством його здатності до адаптації, його незвичної здатності до оновлення. Усвідомлюючи загибель сучасного університету, ми можемо з певністю стверджувати й факт воскресіння університету, уже оновленого. У цьому зв’язку нам необхідно визначитися з новим глосарієм і новою метою – таким є загальний контекст міркувань дослідника.

Поширення та поглиблення впливу світових процесів глобалізації та інтернаціоналізації спричинило появу новітніх моделей університету, властивим для яких є насамперед орієнтація на запити ринку праці та промисловості, масовізація освіти та міжкультурна комунікація. Звісно, що ці новітні тенденції впливають безпосередньо на обґрунтування та визначення місії університету. Більше того, цей вплив є настільки потужним та послідовним, що нині університет знаходиться, по суті, в пошуках власної ідентичності, тобто обґрунтування свого місця та ролі, яку він має виконувати в суспільстві XXI століття [5, 213].

Одним із шляхів швидкого реагування на запити економіки та промисловості може стати використання низкою університетів і технічних ВНЗ із програмою, наближеною до університетів, моделі “підприємницького університету”. При загальноосвітній кризі

університетської системи, зменшенні обсягів державного фінансування, при ще значній залежності від держави університет намагається шукати інші шляхи стабілізації свого фінансового стану. Оцінка “підприємницького університету” та уявлення про його діяльність різноманітні. Досить докладно про такий тип університету у сучасних умовах йдеться у роботі Б. Кларка “Створення підприємницьких університетів: організаційні шляхи перетворень”, де розглядаються, зокрема, п’ять основних елементів, на яких ґрунтується концепція сучасного підприємницького університету (за висновками Б. Кларка): “створення посиленого управлінського ядра; формування дискретної (диверсифікованої) фінансової бази; формування розширеної периферії розвитку; стимулювання академічного ядра; розповсюдження і утвердження в університетському співтоваристві підприємницького духу” [7, 87].

На межі XX і XXI століть спостерігається настільки швидка плинність знання, що виникає необхідність поточного коригування і вдосконалення його безпосередньо на місці. Корпорації, фірми, компанії, консорціуми ще наприкінці 60-х рр. минулого століття відчували потребу у створенні певної системи навчання, яка б відповідала єдиним принципам, єдиній ідеології ринкової діяльності таких установ. Новостворені навчальні структури у процесі свого розвитку дістали назву корпоративних університетів”. Такі університети мають і певні ознаки “підприємницького університету”, оскільки досить часто зорієнтовані й на отримання прибутку. Та все ж головною ознакою, що відрізняє їх від класичних, академічних установ-університетів, є їхнє інституціональне оформлення та належність. П. Джарвіс розглядає “корпоративні університети” як “університети, школи, курси, створені при якій-небудь корпорації, фірмі для надання освіти своїм співробітникам. Останнім часом їх діяльність поширюється, і в них можуть навчатися всі працівники, пов’язані з цими корпораціями (клієнти, постачальники)” [5, 265].

Не менш важливим чинником розвитку вищої освіти у XXI столітті стає альтернативна освіта – освіта, яка не передбачає безпосереднього спілкування, особистого контакту викладача та студента. Відповідно до цих визначення освіти представлені і наявні освітні структури: “віртуальний університет”, “онлайн-університет”, “дистанційний університет”, “відкритий університет” та ін. [5, 288].

Термін “відкритий університет” розглядається як модель такого навчального закладу, який відповідає запитам масовізації та демократизації освіти (й вищої в тому числі) і відкриває можливості

безперервного навчання перед усіма верствами суспільства. Серед найвідоміших “відкритих університетів” є Відкритий університет у Великій Британії (Лондон, 1969), у Західній Німеччині (Хаген, 1974), Національний центр дистанційного навчання у Франції, Національний університет дистанційної освіти в Іспанії (1972), Національний відкритий університет імені Індіри Ганді (Індія) та інші. “Відкритий університет” – вищий навчальний заклад без “стін”, який пропонує освітні програми для тих, хто бажає навчатися у будь-якій точці земної кулі, за умови наявності відповідного технічного обладнання і відносно незначної оплати освітніх послуг.

Отож, підсумовуючи все вищесказане, можна констатувати, що моделі сучасного університету вносять суттєві корективи у визначення місії класичного університету, про яку мова йшла раніше. Головними тенденціями таких ідейних трансформацій є зростаючий вплив запитів сучасного ринку праці на спеціалістів певної кваліфікації, досить часто на вузькоспеціалізованого фахівця, здатного успішно виконувати певні функції в процесі виробництва; поступальний хід світових процесів глобалізації та інтернаціоналізації, які формують уніфіковану постать “громадянина всього світу”; подальше зростання комп’ютеризації та технологізації, що спричинює появу університетів, що функціонують у режимі “он-лайн” без будь-якої потреби міжособистісного спілкування професора зі студентами та інше. Преферентним для університету за нових умов не є становлення постаті інтелектуала, що було типовим для класичного університету, отож можна констатувати очевидну зміну в філософському осмисленні місії університету.

Проаналізувавши деякі моделі сучасного університету (підприємницький, віртуальний, корпоративний), закономірними стають деякі питання. Чи всі ті цінності, які закладаються в ідею та місію подібних університетів, відповідають цінностям університету, заснованому приблизно десять сторіч тому? Якою має бути місія та роль університету в сьогоденному кризовому суспільстві? На засадах чого повинна формуватися ідея сучасного Університету? Чи можливе існування університету як суб’єкту сфери освітніх послуг як пропонується по суті певними сучасними його моделями?

На наш погляд, саме університет як інтелектуальний осередок будь-якої нації мусить бути на сторожі інтелектуальних та культурних чеснот людини та громадянина. Саме в його стінах має формуватися та набирати свою розвою у повазі до інших національна культура та вітчизняна наукова думка. Саме він повинен брати діяльну участь у формуванні культури демократичного суспільства, тобто виступати, по суті, центром духовного зростання нації. Університет має виступати

транслятором культури, а його освітня система – базуватися на принципі “культуровідповідності” та “культуропородження”. Недаремно німецький мислитель К. Ясперс у своїй роботі “Ідея університету” у питанні обмежено-професійного розуміння сучасної освіти робив акцент на виховній ролі університету. Головним завданням цієї освітньої інституції, на його погляд, мали стати дослідження, трансляція знань та культури.

Таким чином, можна стверджувати, що в соціально-історичному контексті ідея університету підлягала й продовжує підлягати суттєвій трансформації. Пройшовши етап визначення його як місця передачі й поширення знань, пошуку істини, формування наукового пізнання, обґрунтування й підтримки єдності навчання, наукового дослідження і виховання, вона перетнулася з ідеєю організації університету як освітньо-науково-промислового конгломерату, своєрідного мегаоб’єднання, реалізації як простору для бізнесу і підприємництва. Провідними стали тенденції створення корпоративних університетів, продукування прикладних знань, приєднання до промислових консорціумів, а отже, девальвації академічних цінностей, що в свою чергу породило проблеми кадрової політики, якості навчання і викладання – єдині для університетів світу. Очевидним є те, що нині університет знаходиться в стані кризи власної ідентичності і вступивши в XXI століття має віднайти для себе нове призначення в соціумі, враховуючи історію свого постання та еволюційного розвитку. На наш погляд, філософське осмислення сучасного університету полягає у його тлумаченні як центру освіти, базованої на ідеї “культуропородження” та “культуровідповідності”, яка й має стати шляхом виходу його з кризової ситуації сьогодення.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Дем’яненко Н.* Світова інтерпретація ідеї університету: методологія, теорія, досвід реалізації // Вища освіта України. – 2009. – № 1. – С. 60-66.
2. *Ідея Університету: Антологія / під ред. М. Зубрицька.* – Львів : Літопис, 2002. – 304 с.
3. *Карлов Н.* Вначале была школа... // Alma Mater. Вестник высшей школы. – 2003. – № 10. – С. 40-47.
4. *Ортега-и-Гассет Х.* Миссия университета // Alma Mater. Вестник высшей школы. – 2003. – № 7. – С. 44-49, 54.
5. *Поляков М., Савчук В.* Класичний Університет: еволюція, сучасний стан, перспективи. – Київ : Генеза, 2004. – 416 с.

6. Уваров П. Ю. Университеты и идея европейской общности. – Европейский альманах. История. Традиции. Культура. – Москва, 1993. – 342 с.
7. Университет как центр культуропорождающего образования. Изменение форм коммуникации в учебном процессе / под ред. М. А. Гусаковского. – Минск: Белорусский государственный университет, 2004. – 279 с.

Колотыло М. А. Философское осмысление идеи Университета в социально-исторической перспективе.

В статье проводится анализ исторического становления идеи университета со времен зарождения первых институций высшего образования к современности. Акцентируется внимание на рассмотрении ведущих современных моделей университета. Предлагается авторский взгляд на идею университета, которую должна воплощать в жизнь данная институция образования в условиях современного мирового кризиса.

Ключевые слова: идея университета, классический университет, современный университет, глобализация, ситуация постмодерна, культуросообразность.

Kolotylo M. A. Philosophical understanding of the ideas of the University of socio-historical perspective.

In this article analyzes the historical formation of the idea of the university since the birth of the first institutions of higher education to the present. Considerable attention is given to consideration of the leading contemporary models of the university. Offer a view of the author's idea of the university, which must implement this educational institution in today's world crisis.

Keywords: idea of the university, classic university, modern university, globalization, post-modern situation, the cultural conformity.

Матвійчук А. В.

**ДЕОНТОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА
У ФІЛОСОФІЇ НОВОГО ЧАСУ**

Розглянуто особливості становлення деонтологічної традиції у новоевропейській філософській традиції. Продемонстровано особливості залучення деонтологічного підходу в означений період. Окреслені можливості використання напрацювань деонтологічної традиції в рамках обґрунтування нової дисципліни – екологічної деонтології.

Ключові слова: екологічна деонтологія, деонтологічна традиція, деонтологічний підхід, філософія Нового часу.